T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI

TÜRK VE İSLAM ESERLERİ MÜZESİ'NDEKİ 192 NUMARALI MUSHAFIN TEZHİP ÖZELLİKLERİ

Yüksek Lisans Tezi

FUNDA ARI KARAKAŞ

Danışman: Doç. GÜLNUR DURAN

İstanbul, 2020

GENEL BİLGİLER

İsim ve Soyadı : Funda Arı Karakaş

Anabilim Dalı : Geleneksel Türk Sanatları

Program : Tezhip

Tez Danışmanı : Doç. Gülnur Duran

Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans – Kasım 2020

Anahtar Kelimeler : Tezhip, Mushaf bezemesi, Cüz başı tezhibi, Cüz Ortası Tezhibi, Safevî Dönemi

ÖZET

TÜRK VE İSLAM ESERLERİ MÜZESİNDEKİ 192 NUMARALI MUSHAFIN TEZHİP ÖZELLİKLERİ

"Türk Ve İslam Eserleri Müzesindeki 192 Numaralı Mushafın Tezhip Özellikleri" başlıklı tez çalışması yedi ana başlık altında incelenmiştir.

Araştırmanın giriş başlığında çalışmanın amacı, kapsamı ve yöntemine ilişkin açıklamalar yapılmıştır.

"Mushaf, Mushafın Bölümlenmesi ve Tezhibi" başlığı altında mushafın tanımı, oluşumu, gelişimi, mushafların bölümlenmesi ve tezhipli bölümleri/sayfaları özellikleriyle anlatılmıştır.

İncelenen eserde tarih ve imza bulunmasa da eserin bezeme özelliklerinden Safevî dönemine ait oldu düşünülerek "Safevî Dönemi Kültür ve Sanatı" başlığı altında Osmanlı-Safevî sanat ilişkileri, dönemin tezhip özellikleri ve sanatkârları incelenmiş ve aynı üslûptaki tarihi bulunan eserler karşılaştırılmıştır.

"TİEM-192 Numaralı Mushafın Bezeme Özelliklerinin İncelenmesi" başlığı altında mushafın cildi ve tezhipli sayfaları ayrıntılı biçimde incelenerek desen analizleri ve çizimleri yapılmıştır.

"Tipoloji" başlığı altında, incelenen eserin tezhip özelliklerinin sınıflandırılması yapılarak tablolarla analiz edilmiştir.

"Değerlendirme ve Sonuç" başlığı altında, yapılan tüm araştırmalardan edinilen bilgilerin değerlendirilmesiyle sonuca gidilmiştir.

"Uygulama Çalışmaları" başlığı altında ise, tez konusuyla ilişkili olarak Safevî devri tezhip özelliklerini yansıtan ve bugünün tezhip anlayışı ile yorumlanan uygulama çalışmaları yer almaktadır.

Çalışma, sözlükten oluşan ekler kısmı ve kaynakça ile tamamlanmıştır.

GENERAL INFORMATION

Name and Surname	:Funda Arı Karakas
Major (Field)	:Traditional Turkish Arts
Programme	:Illumination
Supervisor	:Assoc. Prof. Gulnur Duran
Degree Awarded and Date	:Master - November 2020
Keywords	:Illumination, Qur'an manuscript decoration, Juz head illumination, One Half Juz İllumination, Safavid period

SUMMARY

DISCUSSION FEATURES OF THE QUR'AN NO.192 IN THE TURKISH AND ISLAMIC ART MUSEUM

The thesis study titled "Illumination Features of the Mushaf No.192 in the Museum of Turkish and Islamic Art" has been examined under seven main headings.

In the introduction title of the study, explanations about the purpose, scope and method of the study are made.

Under the title of "Division and Illumination of Mushaf," the definition, formation, development of mushaf, division of mushafs and illuminated sections / pages are explained with their features.

Although there is no date and signature in the studied work, the "Culture and Art of the Safavid Period" was considered, considering that it belongs to the Safavid

period. Ottoman-Safavid art relations, gilding characteristics and craftsmen of the period were examined and the works with history in the same style were compared.

Under the title of "Ornamental Features of Mushaf No: TİEM-192", the volume and illuminated pages of the mushaf were examined in detail and pattern analysis and drawings were made.

Under the title of "Typology", the illumination features of the studied work were classified and analyzed with tables.

Under the title of "Evaluation and Conclusion", a conclusion was made by evaluating the information obtained from all the studies.

Under the title of "Application Studies", there are application studies that reflect the characteristics of the Safavid era gilding and interpreted with today's understanding of illumination related to the thesis subject.

The study was completed with the appendix part consisting of a dictionary and bibliography.

ÖNSÖZ

Kitap sanatları içinde ayrı bir yeri olan tezhip sanatı, klasik dönem olarak adlandırılan XVI. yüzyılda, en güzel örneklerini Osmanlı ve Safevî coğrafyalarında vermiştir. Müzehhipler kutsal kitaba vermiş oldukları değer ile en ihtişamlı eserlerini mushaflarda sergilemiş ve bugün dahi müze ve kütüphanelerin en nadide eserleri olmuşlardır.

Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde yer alan ve çalışmamıza konu olan mushaf, XVI. yüzyıl Safevî tezhip sanatını en güzel biçimde yansıtmakta ve yoğun bezemeleriyle dikkat çekmektedir. Eser, zengin tezhibinin yanı sıra, çift serlevhası ve mushafların bezenmesinde ender görülen cüz başı ve cüz yarısı tezhipleri ile araştırma ve inceleme heyecanı uyandırmış ve tez konusu olarak seçilmiştir.

Beni bu müstesna eser ile tanıştırarak eğitim hayatıma değer katan, bilgi ve tecrübeleri ile ufkumu aydınlatan değerli hocam ve tez danışmanım Doç. Gülnur Duran'a ve bizleri büyük bir özveriyle yetiştirerek emek veren tüm hocalarıma saygı ve şükranlarımı sunuyorum.

Esere ulaşmamda kolaylık sağlayan Türk ve İslam Eserleri Müzesi çalışanlarına ve Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsünün kıymetli çalışanlarına yardımları için teşekkürü borç bilirim.

Desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, oğlumuzun sorumluluklarını paylaşarak bana çalışma ortamı sağlayan kıymetli eşim Fatih Karakaş ve her zaman yanımda olan değerli aileme sonsuz şükranlarımı sunuyorum. Çalışmalarım süresince beni sabırla bekleyen, ilk kelimeleri arasında "ders" ve "tez" olan sevgili oğlum Tuğrul Kaan Karakaş'a ise en kalbi teşekkürlerimi sunuyorum.

Ankara 2020 Funda ARI KARAKAŞ

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZET……...……..……i

ABSTRACT…….....iii

ÖNSÖZ.....v

RESİM LİSTESİ……..…….....ix

ÇİZİM LİSTESİ…….....xix

ŞEMA LİSTESİ…….....xxv

TABLO LİSTESİ…….xxvii

KISALTMALAR……..……...…….....xxv

1. GİRİŞ……...…..…….....1

2. MUSHAF, MUSHAFIN BÖLÜMLENMESİ VE TEZHİBİ……..4

2.1. Mushafın Tanımı……...…4

2.2. Mushafın Oluşumu ve Gelişimi…….…….4

2.3. Mushafların Bölümlenmesi……..……9

2.4. Erken Dönem Mushaf Örnekleri……..…..12

2.5. Mushafların Bezenmesi ve Tezhipli Bölümler….…….…....14

2.5.1. Kitap Kabı Bezemesi (Cild)……...…19

2.5.2. Zahriye Tezhibi…….……..……22

2.5.3. Serlevha Tezhibi……..……..…..…24

2.5.4. Unvan Sayfası Tezhibi…….……...…….…..26

2.5.5. Nısfü'l-Kur'ân Tezhibi…….……..28

2.5.6. Sûrebaşı Tezhibi…….29

2.5.7. Mushaf Gülleri ve Duraklar……...…31

2.5.8. Hâtime Sayfası Tezhibi (Ketebe sayfası, ferağ kaydı)……...34
2.5.9. Hatim Duası Tezhibi…….…….36
2.5.10. Falnâme Tezhibi……...37
2.5.11. Fihrist Tezhibi…….…….40

3. SAFEVİ DÖNEMİ KÜLTÜR VE SANATI…….....42

3.1. Osmanlı-Safevî Sanat İlişkileri……..……..….....43
3.2. Safevî Dönemi Tezhip Özellikleri…….…….....45
3.3. Safevî Dönemi Sanatkârları ……..…….....72

4. TİEM-192 NUMARALI MUSHAFIN BEZEME ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ.....75

4.1. TİEM-192 Numaralı Mushafın Genel Özellikleri…….....77
4.2. TİEM-192 Numaralı Mushafın Bezeme Özellikleri…….….....80
4.2.1. Mushafın Kabı…….....…80
4.2.2. Zahriye Sayfası Tezhibi…….....……89
4.2.3. Serlevha Sayfası (Fâtihâ Sûresi) Tezhibi…….....….....96
4.2.4. Serlevha Sayfası (Bakara Sûresi) Tezhibi …….....103
4.2.5. Cüz Başı Tezhibi……..…….....112
4.2.6. Cüz Yarısı Tezhibi……..…….....169
4.2.7. Sûrebaşı Tezhibi……...…….....174
4.2.8. Hâtime Sayfası…….…….....197
4.2.9. Hatim Duası Tezhibi…….…….....199
4.2.10. Falnâme Tezhibi…….……..…….....207
4.2.11. Mushaf Gülleri ve Duraklar…….....215
4.2.12. Tığlar…….…….....222

5. TİPOLOJİ…….....225

5.1. Sayfa Düzeni…….....225
5.2. Sûrebaşı…….....231

5.3. Kubbeler…….....234
5.4. Motifler…….....238
5.5. Arasuları…….....242
5.6. Mushaf Gülleri ve Duraklar…….....243
5.7. Tığlar…….....244
5.8. Benzerlik Çizelgeleri.....247

6. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ……..…….....251

7. UYGULAMA ÇALIŞMALARI.....256

EKLER.....265

EK 1. Sözlük…….....266

KAYNAKÇA……..….....272

KAYNAKÇA

Kitaplar

Altıkulaç, Tayyar. "Türk ve İslam Eserleri Müzesi'ndeki Örnekleriyle Tarihsel Süreç İçerisinde Hat Sanatı", **1400. yılında Kur'an-ı Kerim.** İstanbul: Antik A.Ş. Kültür Yayınları, 2010, s.28-38.

Alparslan, Ali. "İslam Yazıları", **Hat ve Tezhip Sanatı.** Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2012, s.27-46.

Çağman, Filiz ve Zeren Tanındı. "Osmanlı-Safevi İlişkileri (1578-1612) Çerçevesinde Topkapı Sarayı Müzesi Resimli El Yazmalarına Bakış", **Aslanapa Armağanı**. İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 1996, s.37-62.

Çağman, Filiz ve Zeren Tanındı. **Topkapı Sarayı Müzesi İslam Minyatürleri**, İstanbul: Tercüman Sanat ve Kültür Yayınları, 1979.

Derman, Çiçek. "Osmanlıda Klasik Dönem", **Hat ve Tezhip Sanatı**. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2012, s.343-360.

Derman, Çiçek. "Tezhip Sanatında Kullanılan Terimler, Tabirler ve Malzeme", **Hat ve Tezhip Sanatı**. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2012, s.525-535.

Derman, Uğur. **Sakıp Sabancı Müzesi Hat Koleksiyonundan Seçmeler,** Sabancı Üniversitesi, İstanbul: 2002.

Derman, Uğur. **99 İstanbul Mushafı**, Türk Petrol Vakfı, İstanbul: 2010.

Farhad, Massumeh ve Simon Retting. **Kur'ân-ı Kerim Sanatı**. İstanbul: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2018.

Gelibolulu, Mustafa Ali. **Menakıb-ı Hünerveran; Hattatların ve Kitap Sanatçılarının Destanı,** Müjgan Cunbur (hzl.), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları,1982.

Gombrich, E. H**. Sanatın Öyküsü**, (çev. Erol Erduran-Ömer Erduran) Londra: 1995.

Kummi, Kādi Ahmed İbrahimi Hüseyni. **Calligraphers and Painters: a Treatise By Qadi Ahmad, Son of Mir-Munshi.** V. Minorsky (İngilizce çev.). Washington: Freer Gallery Of Art, 1959.

Misalli Büyük Türkçe Sözlük, C.3, İstanbul, Kubbealtı Yayınları, 2005.

Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Ankara: Aydın Kitabevi, 2011.

Özcan, Ali Rıza. **Hat ve Tezhip Sanatı**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2012, s.13-16.

Serin, Muhittin. **Hattat Şeyh Hamdullah**, İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, 2007.

Serin, Muhittin. **Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar**, İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, 2010.

Şahin, Seracettin. "Türk ve İslam Eserleri Müzesi'ndeki Örnekleriyle Tarihsel Süreç İçerisinde Hat Sanatı", **1400. yılında Kur'an-ı Kerim**. İstanbul: Antik A.Ş. Kültür Yayınları, 2010, s.14-27.

Tanındı, Zeren. "Başlangıcından Osmanlı'ya Tezhip Sanatı", **Hat ve Tezhip Sanatı**. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2009, s.243-282.

Tanındı, Zeren. "Türk Sanatında Kitap", **Sakıp Sabancı Müzesi Kitap Sanatları ve Hat Koleksiyonu**, İstanbul: Sakıp Sabancı Müzesi Yayınları, 2012, s.9-27.

Tanındı, Zeren. "Kitap ve Cildi", **Osmanlı Uygarlığı 2**. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009, s.840-863.

Tanındı, Zeren ve Ayşe Aldemir Kilercik. "Katalog II: Müslümanların Kutsal Kitabı: Kuran-ı Kerim", **Sakıp Sabancı Muzesi Kitap Sanatları ve Hat Koleksiyonu**. İstanbul: Sakıp Sabancı Müzesi Yayınları, 2012, s.101-146.

Uluç, Lale. **Türkmen Valiler, Şirazlı Ustalar, Osmanlı Okurlar: XVI. yüzyıl Şiraz Elyazmaları**, 1.Basım, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2006.

Süreli Yayınlar

Aslanapa, Oktay. ‘‘Osmanlı Devri Cild Sanatı’’. **Türkiyemiz Kültür ve Sanat Dergisi**. 1982, S. 38, s.12-17.

Çağman, Filiz. “Kanuni Dönemi Osmanlı Saray Sanatçıları Örgütü Ehl-i Hiref”. **Türkiyemiz Dergisi**. 1988, S.54, s.11-17.

Çığ, Kemal. ‘‘Türk Kitap Kapları (Türk Lake Ciltleri)’’. **İlahiyat Fakültesi Dergisi**. 1952, S.4, s.105-131.

Derman, Çiçek. “Tarihimizde Mushafların Bezenmesi”. **Diyanet İlmi Dergi.** C.46, S.4, 2010, s.137-144.

Koçyiğit, Hikmet. “Kur’ân’ın Bölümlenmesi”. **Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**. 2013, s.363-393.

Küpeli, Gülnihal. “Savaşcı Bir Sanatkârın Kaleminden Safevi Sarayındaki Müzehhib ve Nakkaşlara Dair Notlar”. **Akdeniz Sanat Dergisi.** C.13, S.24 (Temmuz 2019), s.63-81.

Uluç, Lale. “On Altıncı Yüzyılda Osmanlı-Safevi Kültürel İlişkileri Çerçevesinde Nakkaşhanenin Önemi”. **Doğu-Batı Üç Aylık Düşünce Dergisi**. S.54 (Ekim 2010), s.23-58.

Bildiriler

Çağman, Filiz. "Saray Nakkaşhanesinin Yeri Üzerine Düşünceler", **Sanat Tarihinde Doğudan Batıya, Ünsal Yücel Anısına Sempozyum Bildirileri**, İstanbul: Sandoz Kültür Yayınları, 1989, s.35.

Derman, Çiçek. "Osmanlı Tezhibine Çağdaş Bir Bakış", **Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi Sempozyum Konuşma Metni**, İstanbul, 31 Ocak 2007, s.1-10.

Derman, Çiçek. "Yazma Eserlerde Tezhip Sanatı", **Fırat Havzası Yazma Eserler Sempozyumu Bildirileri**, Elazığ: Fırat Üniversitesi, 5-6 Mayıs 1987, s.63-68.

Duran, Gülnur. "Mushafların Bezenmesinde Nısfu'l-Kur'an Tezhibinde Sayfa Düzeni", **Social Sciences Studies Journal**, C.4, S.21 (Ağustos 2018), s.181-198.

Duran, Gülnur. "Mushafların Bezenmesinde Tezhip Sanatının Önemi ve Katkıları", **III. Uluslararası Türk Sanatları Tarihi ve Folkloru Kongresi/Sanat Etkinlikleri**, Delhi / Hindistan: Selçuk Ünv. Türk El Sanatları Araştırma ve Uygulama Merkezi, 20-26 Eylül 2014, s.133-139.

Duran, Gülnur. "Nısfu'l-Kur'an Tezhibine Dair", **III. Uluslararası Türk Sanatları, Tarihi ve Folkloru Kongresi/ Sanat Etkinlikleri**, Rostov-na-Don / Rusya: Selçuk Üniversitesi Türk El Sanatları Araştırma ve Uygulama Merkezi, 23-27 Nisan 2015, s.221-227.

Tezler

Aracı, Nihal. “Karahisârî Mushafının Tezhip Tasarımı Açısından İncelenmesi (Bakara Sûresinin Sonun Kadar)”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,** Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, 2014.

Bağcı, Fatıma Betül. ‘‘El Yazması Eserlerde Tezhipli Fihrist Sayfaları’’, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,** Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, 2019.

Bozcu, Pelin. ‘‘Osmanlı Sarayında Sanatçı ve Zanaatçı Teşkilatı Ehl-i Hiref’’, **Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi**, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 2010.

Duran, Gülnur. ‘‘Süleymaniye Kütüphanesindeki Türk Mushaflarında 16. yy. Serlevha Tezhipleri’’, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1990.

Küpeli, Gülnihal. “II. Bâyezid Dönemi Tezhip Sanatı”, **Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi,** Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, 2007.

Sancaktutan, Necati. “Bir Safevi Devri Mushafının Tezyini Yönden Değerlendirilmesi”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,** Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, 2010.

Şen, Dilan. "İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesindeki A.6661 Numaralı Mushafın Tezhip Özellikleriyle İncelenmesi", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,** Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, 2019.

Tanrıver, Ayşe. “Türk Tezhip Sanatında XV., XVI. yy. Mushaf Gülleri”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,** Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, 2007.

Yıldır, Lale. “İstanbul Müze ve Kütüphanelerinde Bulunan 16. YY. Şiraz Üslubuna Ait Tezhipli Elyazması Eserlerin İncelenmesi”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,** Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, 2016.

Ansiklopediler

Algar, Hamid. “İran (Kültür ve Medeniyet)”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C.22, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2000, s.409-413.

Arıtan, Ahmet Saim. “Ciltçilik”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C.7, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1993, s.551-557.

Beksaç, Engin. “Safeviler (Sanat)”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C.35, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2008, s.457-459.

Birışık, Abdülhamit. “Kur’an”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C.26, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2002, s.383-388.

Eroğlu, Muhammed. ‘‘Aşr-ı Şerif’’, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C.4, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1991, s.24.

Derman, Çiçek. “Tezhip (Tezhip Sanatında Üsluplar ve Sanatkârları)”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C.41, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2012, s.65-68.

Derman, M. Uğur. “Hat”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C.16, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1997, s.427-437.

Duran, Gülnur. “Serlevha”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C.36, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2009, s.567-569.

Duran, Gülnur. “Tezhip (Tezhip Sanatının Kullanım Alanları) ”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C.41, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2012, s.63-65.

Gündüz, Tufan. “Safeviler (İlim ve Kültür)”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C.35, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2008, s.451-457.

Gündüz, Tufan. “Safeviler (Siyasi Tarih, İdare ve Teşkilat, İçtimai ve İktisadi Hayat, İlim ve Kültür)”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi,** C.35, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2008, s.451-457.

Maşalı, Mehmet Emin. “Mushaf”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C.31, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2006, s.242-248.

Nuhoğlu, Hidayet Yavuz. “Menakıb-ı Hünerveran”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C.29, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2004, s.110-111.

Özgudenli, Osman Gazi. “İran (Fetihten Safeviler’e Kadar)”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C.22, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2000, s.395-400.

Serin, Muhittin. “Mushaf (Hat)”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C.31, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2006, s.248-254.

Tanındı, Zeren. “Nakkaşhane”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C.32, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2006, s.331-332.

Uzun, Mustafa. “Falnâme”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C.12, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1995, s.141-145.

Üstün, İsmail Safa. “İran (Tarih/Safeviler’den Günümüze Kadar)”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C.22, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2000, s.400-405.

Üstün, İsmail Safa. “Kummi, Kādi Ahmed”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C.Ek-2, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2016, s.90-91.

İnternet Siteleri

Brooklyn Museum, Heft Avreng-Seven Thrones", Arts Of The İslamic World. https://www.brooklynmuseum.org/opencollection/objects/57527 (Erişim Tarihi: 14 Ağustos 2020)

Maşalı, Mehmet Emin. "Mushaf", (2006). https://islamansiklopedisi.org.tr/mushaf#1 (Erişim Tarihi: 14 Ağustos 2020)

The Walter Art Museum, "Qur'an", Collections. https://art.thewalters.org/detail/31852/quran-7/ (Erişim Tarihi: 14 Ağustos 2020)

Smithsonian Institution, "Folios from a Qur'an; Double-page frontispiece, sura 1, verses 1-7", Collections. https://asia.si.edu/object/S1986.82.1-2/ (Erişim Tarihi: 25 Ağustos 2020)